

ВІДГУК
офіційного опонента, доктора медичних наук,
доцента Гасюк Наталії Володимирівни
на дисертаційну роботу
Васька Артура Артуровича за темою
«ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ТА ЛІКУВАННЯ
КАРІОЗНИХ УРАЖЕНЬ ЗУБІВ У ДІТЕЙ ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ В
НИЗИННІЙ ЧАСТИНІ ЕНДЕМІЧНОЇ ЗОНИ»,
представлену до офіційного захисту до спеціалізованої Вченої
ради К 61.051.08 при ДВНЗ «Ужгородський Національний
університет» МОН України на здобуття наукового ступеня
кандидата медичних наук
за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія.

Актуальність теми.

Актуальність проблематики карієсу зубів залишається незмінною у сучасній стоматології, що безперечно пов'язано із високою поширеністю даного захворювання і як наслідок визначає не тільки його клінічне, але і соціальне значення.

Особливо актуальним є розуміння того, що карієс є вузловою проблемою стоматології, досить цікавою в теоретичному і виключно важливою в практичному відношенні. Прогресуюче ураження твердих тканин зуба, ускладнюється запаленням пульпи та навколоверхівкових тканин, нерідко приводить до втрати зубів та може стати джерелом стоматогенної інтоксикації.

Результати дослідження останніх років, показали, що поширеність карієсу постійних зубів у дітей 6 років досягає 52,5%. До 12 років, тобто до моменту прорізування усіх постійних великих кутніх зубів, поширеність карієсу зростає до 80%, а до 15 років – до 94%.

За даними вітчизняних дослідників, в Україні, відмічається тенденція до збільшення показника приросту карієсу постійних зубів серед дитячого населення. Так, за останні 10 років спостерігається приріст інтенсивності карієсу зубів у дітей 6-14 років до 98% проти 79,1%.

Одним із чинників зростання захворюваності на карієс є погіршення соціально-економічних та екологічних умов в Україні, що являють собою хронічний стрес для організму дитини та знижують їх адаптаційно-компенсаторні можливості, зокрема і в порожнині рота.

Доведено, що рівень ураженості карієсом у дітей та підлітків різного віку, що проживають на радіаційно-забруднених територіях, вищий, ніж у дітей, мешканців радіаційно-чистих регіонів, що на мою думку робить дане дослідження надзвичайно актуальним та своєчасним. Оскільки Закарпатська область відноситься до географічно неоднорідних територій та ендемічних

зон за вмістом таких важливих елементів як фтор та йод. При цьому п'ята частина населення проживає в населених пунктах області, які мають статус гірських. Це значно ускладнює можливість надання кваліфікованої стоматологічної допомоги, в тому числі і дитячому населенню, яке складає 25 % від загального населення області.

Враховуючи всі, вищенаведені факти, виникла гостра необхідність до вдосконалення існуючих критеріїв діагностики карієсу на стоматологічному прийомі та оптимізації вибору і розширення спектру матеріалів для відновлення твердих тканин зубів у дітей, які проживають в низинній частині ендемічної зони.

Отже, дисертаційна робота Васька А.А., присвячена актуальній проблемі стоматології, а саме підвищенню ефективності діагностики та лікування карієсу у дітей різних вікових груп, що проживають в низинній частині ендемічної зони, шляхом удосконалення алгоритму діагностики карієсу, оптимізації лікувально-профілактичних схем та раціонального підбору матеріалу для відновлення, є перспективним науковим дослідженням.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Досить важливим є той факт, що дисертаційна робота виконана в руслі наукових тематик стоматологічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» і є фрагментом наукової теми кафедри стоматології дитячого віку «Вдосконалення надання стоматологічної допомоги дітям, які проживають в умовах біогеохімічного дефіциту фтору та йоду» (державний реєстраційний номер 0114U004123). Автор є виконавцем фрагменту зазначеної НДР.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та практичних рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація побудована згідно «Основних вимог до дисертації та авторефератів» ДАК України».

Беручи за основу результати надзвичайно ретельно проведеного патентно-інформаційного пошуку та аналізу робіт вітчизняних і зарубіжних авторів дисертант логічно і цілеспрямовано зосередив увагу на проблематиці комплексного підходу до вирішення надзвичайно актуального завдання прикладної стоматології, що виносить проведені дослідження на високий теоретичний, а особливо практичний рівень.

Для досягнення мети та реалізації завдань дослідження, а саме підвищення ефективності діагностики та лікування карієсу у дітей різних вікових груп, що проживають в низинній частині ендемічної зони, шляхом удосконалення алгоритму діагностики карієсу, оптимізації лікувально-профілактичних схем та раціонального підбору матеріалу для відновлення, автором було проведено оцінку стоматологічного статусу 602 дітей, віком від 5 до 17 років та з'ясовано показники поширеності та інтенсивності основних стоматологічних захворювань.

Вдало поєднаний комплекс стоматологічних – для визначення стану стоматологічного здоров'я, лабораторних – для визначення рН ротової рідини, аналітичних – для ретроспективного аналізу медичної документації та морфологічних – для визначення гістологічної організації тканин зубів, є достатнім та адекватним поставленим завданням.

Слід зазначити, що отримані результати є всебічно статистично обґрунтованими, та не викликають сумніву у їх достовірності. Досить вдало для обґрунтування з'ясованих параметрів, які є значимими при виборі відновлювального матеріалу та для аналізу взаємозв'язків параметрів, здобувач застосував коефіцієнт кореляції Спірмена, оскільки значення коефіцієнта кореляції характеризує ступінь близькості. Розрахунок прогностичних коефіцієнтів для кожної ознаки, провів шляхом математичної обробки отриманих значень за формулою Байеса.

Достовірність отриманих результатів не викликає сумніву, оскільки підтверджується суттєвим обсягом проведених досліджень.

Результати власних досліджень, дозволили автору сформулювати аргументовані висновки, які відповідають меті та поставленим задачам дослідження та запропонувати змістовні практичні рекомендації. Наявність цінності останніх задокументована у вигляді актів впровадження.

Наукова новизна положень і висновків, сформульованих у дисертації.

Автором уперше проаналізовано спектр можливостей застосування та використано чотири відновлювальні матеріали, розроблено та статистично обґрунтовано доцільність їх вибору для тимчасових та постійних зубів, що базується на виді прикусу, стану сформованості коренів, рівні рН ротової рідини, кислотостійкості емалі зубів, площі руйнування оклюзійної поверхні жувальних зубів та встановлено достовірно кореляційні результати.

Здобувачем уперше, шляхом ретроспективного аналізу медичної документації визначено частоту та причину повторних звернень пацієнтів дитячого віку, зокрема, випадіння пломби у 41,7% випадків, дефект пломби у 21% та ускладнений карієс у 4,0% випадків.

В роботі Васька А.А., дістало подальшого розвитку питання індивідуалізації алгоритму постановки діагнозу при ураженні тимчасових та постійних зубів у дітей, який базується на суб'єктивних відчуттях пацієнта, огляді, оцінці стану твердих тканин їх вітальному забарвленні, зондуванні та термодіагностиці.

Автором вперше візуалізовано наявність прямого зв'язку між незавершеністю гістогенезу та мінералізації емалі та дентину, низькій функціональній зрілості пульпи та перебігом карієсу у дітей, так як всі ці умови створюють передумови для розвитку гострого, іноді навіть найгострішого каріозного процесу.

В представленій на розгляд дисертації, набуло подальшого розвитку питання частоти ураження карієсом різних груп зубів в залежності від виду прикусу; встановлено, що у дітей віком 5-6 років найбільш часто карієсом

уражаються моляри, центральні різці, латеральні різці, а ікла були уражені у 23% обстежених. В період змінного прикусу (7-11 років) найбільш часто уражуються моляри, центральні різці та премоляри. У обстежених віком від 12 до 17 років найбільш часто були уражені моляри, премоляри, центральні різці.

В ході дослідження, автором уточнено епідеміологічні дані по поширеності та інтенсивності карієсу у дітей, що постійно проживають в умовах біогеохімічного дефіциту фтору та йоду.

Теоретичне і практичне значення дослідження.

В результаті дисертаційного дослідження автором доведено та теоретично обґрунтовано можливості застосування та використано чотирьох відновлювальних матеріалів, розроблено та статистично обґрунтовано доцільність їх вибору для тимчасових та постійних зубів, що базується на виді прикусу, стану сформованості коренів, рівні рН ротової рідини, кислотостійкості емалі зубів, площі руйнування оклюзійної поверхні жувальних зубів та встановлено достовірно кореляційні результати.

Для практичної стоматології запропоновано розроблений та апробований чіткий алгоритм діагностики уражень твердих тканин тимчасових та постійних зубів у дітей та підлітків, який базується на поетапному виключенні суб'єктивних симптомів та об'єктивних ознак захворювання та в результаті дає можливість верифікації діагнозу із зазначенням глибини ураження твердих тканини та характеру перебігу карієсу. Використання даного алгоритму є простим та зручним, що дає можливість застосовувати його для постановки діагнозу в умовах амбулаторного прийому стоматолога без залучення додаткових апаратурних методів діагностики, що є актуальним в умовах реформування галузі охорони здоров'я. Застосування алгоритму знижує вірогідність постановки помилкового діагнозу.

Для лікарів-стоматологів дитячого прийому науково обґрунтовано покази до застосування при лікуванні карієсу тимчасових та постійних зубів у дітей та підлітків, відновлювальних матеріалів, в залежності від виду прикусу, стадії сформованості кореня, групової належності зуба, рН ротової рідини, рівня кислотостійкості емалі та площі руйнування оклюзійної поверхні.

Рекомендовано для лікування як гострого, так і хронічного середнього та глибокого карієсу тимчасових молярів, не залежно від стадії формування кореня, при будь-яких значеннях рН ротової рідини при високій та середній кислотостійкості емалі відновлення склоіономерним цементом «Ionofil Molar» (VOCO, Німеччина).

При відновленні жувальних поверхонь молярів, в незалежності від стадії розвитку кореня, від глибини ураження, характеру перебігу карієсу та ступені кислотостійкості емалі при значенні рН>6,2 будь-якої глибини ураження відновлення компомерним матеріалом «Twinky Star» (VOCO, Німеччина). Композитний матеріал «Polofil Supra» (VOCO, Німеччина)

доцільно застосовувати при лікуванні карієсу всіх груп постійних зубів в стадії сформованого кореня, при будь якій глибині ураження не залежно від клінічного перебігу карієсу, значенні $pH > 6,2$, при відновленні порожнин в естетично значимих зонах та відновленні ділянок, що несуть велике механічне навантаження. Матеріал «Dyract eXtra» (Densply, США) може бути рекомендований для відновлення порожнин жувальних зубів при лікуванні середнього та глибокого карієсу особливо при несформованому корені зуба, не залежно від кислотостійкості емалі та характеру перебігу карієсу.

Результати впроваджено в лікувальний процес ТзОВ «Університетська стоматологічна поліклініка», акт впровадження від 09.12.2016 року, терапевтичне відділення Іршавської районної стоматологічної поліклініки, акт впровадження від 12.12.2016 року. Впроваджено в навчальний процес кафедри стоматології післядипломної освіти з курсом терапевтичної та ортопедичної стоматології стоматологічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет», акт впровадження від 14.09.2016, кафедри стоматології дитячого віку стоматологічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет», акт впровадження від 02.09.2016, кафедри дитячої стоматології стоматологічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет», акт впровадження 02.09.2016, кафедри терапевтичної стоматології стоматологічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет», акт впровадження 05.09.2016, кафедри стоматології дитячого віку Інституту стоматології НМАПО імені П.Л. Шупика акт впровадження від 27.12.2016 та кафедри дитячої стоматології дитячого віку, дитячої щелепно-лицевої хірургії та імплантології ХНМУ, акт впровадження від 10.01.2017р.

Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих роботах.

За темою дисертаційного дослідження опубліковано 17 друкованих робіт (7 – одноосібно), з яких 11 статей, з них 5 – у науко-метричних виданнях, одна з них в міжнародному виданні, що індексується наукометричною базою Scopus, 4 – в міжнародних фахових виданнях, 6 – у фахових виданнях рекомендованих ДАК МОН України, 5 тез у матеріалах міжнародних наукових конференцій та 1 збірка методичних розробок.

Оцінка вмісту дисертації.

Дисертація **відповідає вимогам паспорту** спеціальності 14.01.22 – стоматологія і профілю спеціалізованої Вченої ради К 61.051.08 при ДВНЗ «Ужгородський Національний університет» МОН України до якої вона представлена до офіційного захисту.

Дисертаційна робота викладена на 182 сторінках друкованого тексту та ілюстрована 80 рисунками та 18 таблицями. Її структура побудована за традиційним принципом. Дисертація складається із вступу, огляду літератури, характеристики матеріалів та методів дослідження, розділів

власних досліджень, аналізу та узагальнення отриманих результатів, висновків, рекомендації щодо практичного використання одержаних результатів, списку використаних джерел та додатків. Список використаних джерел включає 194 найменування, із яких 135 кирилицею та 59 латиницею.

У **вступі**, який викладений на 8 сторінках, здобувач дав досить вичерпну характеристику стану досліджуваної проблеми на сьогодні з позиції теоретичного та практичного значення, визначив мету та п'ять завдань дослідження, наукову новизну і практичну значимість.

Проведений аналітичний огляд літератури, який представлений у розділі 1, має назву **«Етіологія, діагностика та лікування каріозних уражень зубів у дітей різного віку»**, викладений на 24 сторінках та включає в себе чотири підрозділи. Ретельний аналіз робіт останніх років та висока інформативність, дозволили чітко сформулювати шляхи реалізації поставленої мети в дисертаційному дослідженні. Слід зазначити, що даний розділ викладений фахово, що свідчить про вміння автора спів ставляти різні наукові думки.

В **розділі 2 «Матеріали і методи дослідження»**, який викладений на 11 сторінках, автор провів розділ пацієнтів на три групи , в залежності від віку та статі. Методи, які були застосовані в дисертаційному дослідженні чітко та послідовно описані у вигляді 8 підрозділів. Даний розділ містить 1 таблицю.

Розділ 3 «Аналіз стану твердих тканин зубів у дітей шкільного віку, що проживають в низинній частині ендемічної зони Закарпаття » містить 14 сторінок та включає 8 підрозділів.

В даному розділі власних досліджень, автор визначив високу поширеність та інтенсивність уражень твердих тканин зубів у дітей різних вікових груп, що проживають в низинній частині ендемічної зони Закарпаття, із перевагою у загальній структурі гострого глибокого карієсу та аргументував, потребу вдосконалення діагностики та розширення спектру матеріалів для відновлення твердих тканин зубів при подальшому лікуванні.

Одержані дані цього розділу вдало проілюстровані трьома рисунками, які відображають показники поширеності карієсу у дітей різних вікових груп та дев'ятьма таблицями, що не викликає будь-якого сумніву їх реальності та достовірності.

Основні результати дослідження даного розділу висвітлені в шести наукових працях, дві із яких у міжнародному виданні.

В цілому розділ викладений послідовно з наукової точки зору, із логічним заключенням.

В розділі 4 «Ретроспективний аналіз медичної документації дітей Закарпаття», який викладений на сторінках комп'ютерного тексту, автор на

основі аналізу медичної документації визначив найбільш вагомі причини повторного звернення до лікаря, серед яких, були випадіння пломби, дефект пломби та ускладнення карієсу. За результатами оцінки якості реставрацій із сколоіномерного цементу найбільш частими недоліками пломб були – порушення крайової адаптації у тимчасовому та змінному прикусі.

Положення визначені автором, шляхом ретроспективного аналізу, вказують на помилки на етапі діагностики каріозних захворювань у дітей та порушення протоколу відновлення твердих тканин зубів.

Цифрові дані візуалізовано у двох таблицях та ілюстровано 25 рисунками. Автор лаконічно та вдало підсумовує даний розділ коротким резюме. Основні результати дослідження висвітлені в чотирьох наукових працях, одна із яких у міжнародному виданні.

У розділі 5 «Обґрунтування створення раціональної моделі діагностики та лікування каріозних уражень твердих тканин зубів», який включає чотири підрозділи, автор грамотно та послідовно систематизував і виклав клінічні критерії розробленого алгоритму постановки діагнозу каріозних уражень, обґрунтував доцільність застосування та провів морфо-клінічний і лабораторний аналіз факторів порожнини рота які впливають на подальший вибір відновлювального матеріалу. Слід відзначити надзвичайно високий науковий та репрезентативний рівень даного розділу, які додають беззаперечної доказовості і всебічно обґрунтовують запропоновані в алгоритмі теоретичні положення.

Результати розділу статистично висвітлені у семи таблицях з результатами, які відображають показники середніх значень відсоткових співвідношень результатів позитивного лікування зубів у дітей різних групах спостережень.

Розділ надзвичайно вдало проілюстрований 5 рисунками у вигляді алгоритмів та градаційних шкал показників оптимального використання матеріалів у дітей різних вікових груп та 17 кольоровими мікрофотографіями, які підтверджують достовірність отриманих даних.

Слід відмітити, що результати даного розділу вдало обґрунтовані за допомогою методів кореляційного аналізу, що дає можливість повноти уявлення про вирішення проблеми яка вивчалась здобувачем.

Результати даного розділу висвітлені семи наукових публікаціях.

У розділі «Аналіз і узагальнення результатів дослідження», всебічно обговорені отримані результати. Автор зіпоставив їх із результатами інших дослідників, що свідчить про глибоку обізнаність здобувача з питань оптимізації вибору відновлюваного матеріалу у дітей різних вікових груп.

Основні наукові положення даного розділу оприлюднено в семи наукових працях.

П'ять змістовних висновків дисертації дають вичерпний підсумок теоретичного і практичного значення проведених досліджень і створені на основі наведених у дисертації матеріалів дослідження.

Список літератури, що містить 337 бібліографічних джерел, з них 244 вітчизняних та 93 іноземних авторів, оформлено відповідно до загальних бібліографічних вимог.

Стиль оформлення автореферату та подання його основного матеріалу повністю відповідає загальним вимогам, що існують, адекватно і повно відображає основні положення дисертації. Зміст автореферату є ідентичним змісту основних результатів дисертації.

Зауваження і побажання до дисертації щодо її змісту та оформлення.

Слід відзначити, що мають місце окремі стилістичні та орфографічні неточності, які не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Деякі з них мають дискусійний характер.

Дозвольте зупинитися конкретно на розділах роботи:

1. У розділі 2, при описанні автором методики визначення тесту емалевої резистентності, фігурують ряд стилістичних огріхів таких як «пофарбована ділянка», «фарбник» (стор. 42, 43,92). В даному контексті, на мою думку, більш доцільним, для характеристики тинкторіальних властивостей медико-біологічних об'єктів є термін «забарвлення». В цьому ж розділі по тексту зустрічаються поодинокі русизми такі як «голубий колір» і т.д.

2. Підрозділ 2.6, в зв'язку із його лаконічністю (стор.45), на мою думку, було б доцільно з'єднати із підрозділом 2.1 та розташувати останнім абзацом.

3. У назві таблиць розділу 3 (табл. 3.1 та 3.2, стор. 49, стор. 50) було б доцільно привести не назву показника, а вказати, що це є характеристика середніх значень даного показника. Словосполучення (див. табл. 3.5), стор. 52 доцільно застосовувати у випадку, коли опис цифрових даних наводиться після таблиці, а не до (стор.53).

4. В розділі «Аналіз і узагальнення результатів дослідження», на мою думку, варто було б збільшити кількість даних сучасної літератури, стосовно епідеміологічних досліджень поширеності карієсу та методів діагностики з метою порівняння із отриманими результатами власних досліджень, проте це впливає на загальну позитивну оцінку даного розділу.

В плані дискусії хотілося б отримати відповіді на наступні запитання:

1. В ході виконання дисертаційного дослідження, Ви обстежували дітей віком від 5 до 17 років, а для ретроспективного аналізу медичної документації обирали амбулаторні карти, де вік дітей складав від 3 до 12. З чим пов'язана невідповідність вікового аспекту?

Відаючи належне досить високій практичній цінності Вашої роботи та запропонованих рекомендацій, щодо вибору матеріалу залежно від наведених параметрів, виникло наступне питання. Які Ви бачите шляхи

2. впровадження Ваших результатів у дитячі лікувальні заклади державного фінансування?

3. Вами проведений досить великий масив досліджень, результати якого показують структуру каріозного процесу в цілому, перебіг та топографією ураження твердих тканин у дітей 3-х груп. Виходячи із цього запитання. Які терміни на Вашу думку, є критичними по розвитку даної нозології для дітей наведеного регіону та окресліть можливі терміни первинної профілактики?

Звертаючи увагу на існуючі недоліки, вважаю за необхідне підкреслити загальний високий науковий рівень та беззаперечно цінне практичне значення представленого рукопису. Наведені редакційні та стилістичні неточності не знижують наукової цінності, висновків та прикладного значення дисертаційної роботи.

ВИСНОВОК

Дисертаційна робота Васька Артура Артуровича за темою «Вдосконалення діагностики та лікування каріозних уражень зубів у дітей які проживають в низинній частині ендемічної зони», представлена на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія є завершеною самостійною науково-дослідною працею та має безперечну наукову новизну і практичну значимість.

За обсягом проведеного дослідження, глибиною аналізу, науковою новизною отриманих результатів, обґрунтованістю і достовірністю висновків та положень, дисертація Васька А.А. за темою «Вдосконалення діагностики та лікування каріозних уражень зубів у дітей які проживають в низинній частині ендемічної зони» повністю відповідає п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів» Постанови Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів № 656 від 10.08.2015 року та № 1159 від 30.12.2015 року) щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук, а здобувач заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія.

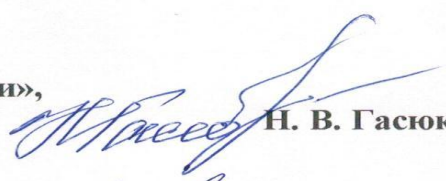

Офіційний опонент:

доцент кафедри
терапевтичної стоматології
ДВНЗ «Тернопільський державний
медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,
доктор медичних наук, доцент

завіряю

Директора з кадрових питань
Тернопільського медуніверситету

Н. В. Гасюк

*Відзнак офіційного опонента
нарізлює в см. раху К 61.051.09
17.05.2017р.*

*Т.В.О. Вікторівна секретарка
з м.р.ч., професор*

 Н. М. Гогольчук